

Characteres essentialis physicae praemotionis iuxta doctrinam divi Thomae

Autor(en): **Prado, Norbertus del**

Objektyp: **Article**

Zeitschrift: **Jahrbuch für Philosophie und spekulative Theologie**

Band (Jahr): **16 (1902)**

PDF erstellt am: **02.07.2024**

Persistenter Link: <https://doi.org/10.5169/seals-762103>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.

Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

CHARACTERES ESSENTIALES PHYSICAE PRAEMOTIONIS IUXTA DOCTRINAM DIVI THOMAE.

Scripsit

P. FR. NORBERTUS DEL PRADO Ord. Praed.

—•••—
I.

1. Ut **natura** physicae praemotionis, quam deinde magis adhuc, Divo Thoma, semper praeunte, declaravimus, incipiat innotescere, atque in perspicuo sui proprii splendoris posita fulgeat, omnibusque veritatem quaerentibus appareat manifesta; oportet duplex genus motionis valde diversae accurate distinguere, qua voluntas creata in omnibus suis actibus movetur.

2. Primo namque admonendum, quod *nihil velle possumus, nisi sit intellectum*. — Voluntas enim nostra movet intellectum ad intelligendum volendo intelligere; sed voluntas intellectum ad intelligendum nullo modo movere valeret, nisi prius ab ipso intellectu fuerit mota, ut vellet **intelligere**, tamquam aliquod bonum. — Attamen, ut docet D. Thomas 1. qu. 82. a. 4. ad 3.: „Non oportet procedere in infinitum, sed statur in intellectu sicut in primo. Omnem enim voluntatis motum necesse est quod praecedat apprehensio; sed non omnem apprehensionem praecedit motus voluntatis; sed principium considerandi et intelligendi est aliquod intellectivum principium altius intellectu nostro, quod est Deus.“

3. Secundo: Sub Deo, qui est primus motor immobilis, a quo procedit omnis motus tam voluntatis quam naturae, primum principium intrinsecum omnis voluntarii actus in nobis est *vis cognoscitiva et appetitiva*; nam ratio voluntarii tunc maxime invenitur in humanis actibus, cum homo maxime cognoscit finem sui operis, et cognoscendo movet seipsum ad opus suum exequendum. — Liberum itaque arbitrium, per quod homo habet dominium suorum actuum, est *facultas voluntatis et rationis*. Radix enim libertatis est voluntas sicut **subjectum**; sed sicut **causa** est ratio; ex hoc enim voluntas libere potest ad diversa ferri, quia ratio potest habere diversas conceptiones boni. Et ideo philosophi definiunt liberum arbitrium, quod est *liberum de ratione iudicium*; quasi ratio sit causa libertatis. — Ita ad litteram Divus Thomas 1. 2. qu. 1. a. 1. et 2.; et qu. 6. a. 1.; et qu. 17. a. 1. ad 2. — *Liberum arbitrium dicitur facultas*

voluntatis et rationis, non quia utramque essentialiter comprehendat, sed virtualiter. Liberum arbitrium virtutem voluntatis et rationis colligit, propter quod facultas utriusque dicitur. — Lib. 2. Sent. dist. 24, qu. 1. a. 2. —

4. Tertio: Causa itaque libertatis est intellectus; subiectum vero, in quo actus liber manifestatur, est voluntas; liberum autem arbitrium est facultas voluntatis et rationis. — Proinde operae pretium est attente considerare clareque perspicere relationes mutuas inter intellectum et voluntatem, et quomodo se habeant ad invicem in suis propriis motibus, dum intellectus movet voluntatem et voluntas movet intellectum. — Absolute et simpliciter loquendo, intellectus est nobilior quam voluntas, et potentia altior; quoniam obiectum intellectus est altius et nobilius quam obiectum voluntatis. Verumtamen in statu praesentis vitae melior est amor Dei quam cognitio; quia Deus in hoc statu immediate amatur, sed non immediate cognoscitur. — Similiter, absolute et simpliciter loquendo, intellectus est primus motor omnium actuum humanorum; quoniam etsi moveatur a voluntate, voluntas tamen non ipsum movet, nisi prius ab illo mota. Ad omne velle praecedit intelligere; non vero ad omne intelligere praecedit velle. — Unde in moventibus et motis, dum agitur de motibus voluntatis et intellectus, cum non sit procedere in infinitum, standum est in intellectu sicut in primo. — 1. P. qu. 82. a. 3. et 4. —

5. Quarto: Tametsi intellectus sit primus motor simpliciter omnium actuum humanorum, cum sit etiam primus motor ipsius voluntatis, a qua aliae potentiae animae moventur ad suos actus, utimur enim aliis potentiis, cum volumus; attamen non est primus motor in omni genere motus, quo voluntas nata est moveri. — Unde voluntas movet etiam ipsum intellectum quantum ad **exercitium** vel **usum** actus; quia, ut docet D. Thomas 1. 2. qu. 9. a. 1., et ipsum verum, quod est perfectio intellectus, continetur sub universali bono, ut quoddam bonum particulare. Sed quantum ad **determinationem** actus, quae est ex parte obiecti, intellectus movet voluntatem; quia et ipsum bonum apprehenditur secundum quamdam specialem rationem comprehensam sub universali ratione veri. — Et sic patet, quod non est idem movens et motum secundum idem. —

6. Quinto: Cum autem voluntas sit primus motor omnium actuum humanorum quoad ipsum **exercitium** vel **usum** actus, atque hoc genere motus possit quoque movere semetipsam, quamquam non secundum idem voluntas movet et movetur (1. 2. qu. 9. a. 3); hinc duplex modus, quo voluntas movetur ad operandum: 1. *quantum ad determinationem actus*; 2. *quantum ad exercitium vel*

usum actus. — Quod quidem duplex motionis genus constanter distinguit Divus Thomas, quotiescumque de virtute immutandi humanam voluntatem pertractat; ac saepe in suis operibus, in quo altera ab altera differat motio, perspicue amat ostendere.

7. Sexto: In primis hujusce motionis **diversitas** ac **necessitas**, sic probatur 1. 2. qu. 9. a. 1.: „Respondeo dicendum, quod in tantum aliquid indiget moveri ab aliquo, in quantum est in potentia ad plura; oportet enim, ut id, quod est in potentia, reducatur in actum per aliquid, quod est in actu; et hoc est movere. — Dupliciter autem aliqua vis animae invenitur esse in potentia ad diversa: uno modo quantum ad **agere** vel **non agere**; alio modo quantum ad **agere hoc** vel **illud**; sicut visus quandoque videt actu, quandoque non videt; et quandoque videt album, quandoque videt nigrum. — Indiget igitur movente quantum ad duo, scilicet: *quantum ad exercitium vel usum actus*, et *quantum ad determinationem actus*. — Quorum primum est ex parte subiecti, quod quandoque invenitur agens, quandoque non agens; aliud autem est ex parte obiecti, secundum quod specificatur actus.“ — Et deinde considerans rationem boni et finis, quae est obiectum voluntatis, et ens et verum, quod est obiectum intellectus; concludit intellectum movere voluntatem, sicut praesentans ei **obiectum suum**, a quo actio voluntatis specificatur; et voluntatem movere intellectum et alias potentias, et etiam seipsam quoad exercitium actus. — Unde quod voluntas **agat** vel **non agat**, a nulla alia potentia vel virtute creata accipit, nisi a semetipsa; quod autem agat hoc vel illud, voluntas accipit ab intellectu. Unde Divus Thomas in fine hujus quaest. 9. a. 6. ad 3. expresse declarat, quod voluntas quoad exercitium actus non movetur a Deo solo, nisi: 1. quando „*Deus movet voluntatem hominis, sicut universalis motor ad universale obiectum voluntatis, quod est bonum, et sine hac universali motione homo non potest aliquid velle*“; 2. quando „*interdum, specialiter Deus movet aliquos ad aliquid determinate volendum, quod est bonum, sicut in his, quos movet per gratiam*“. — In reliquis, quotiescumque voluntas operatur, „*homo per rationem determinat seipsum ad volendum hoc vel illud, quod est vere bonum vel apparens bonum*.“ — Et tunc quod voluntas **velit** vel **non velit**, a seipsa habet; a semetipsa ad huiusmodi volitionem, quod est eligere vel consentire, movetur. Sed quod velit **hoc** vel **illud**, quod est vere bonum vel apparens bonum, a determinatione intellectus pendet, cuius obiectum movet voluntatem determinando actum ipsius ad modum principii formalis. — 1. 2. qu. 9. a. 1. et a. 6.

8. Septimo: **Naturam** vero utriusque praedictae motionis

magis adhuc explanat Angelicus Doctor 1. P. q. 82, a. 4.: „*Respondeo dicendum, quod aliquid dicitur movere dupliciter. Uno modo, per modum finis, sicut dicitur quod finis movet efficientem; et hoc modo intellectus movet voluntatem, quia bonum intellectum est obiectum voluntatis, et movet ipsam ut finis. — Alio modo dicitur aliquid movere per modum agentis, sicut alterans movet alteratum, et impellens movet impulsum; et hoc modo voluntas movet intellectum, et omnes animae vires.*“

— Et hoc modo voluntas per modum agentis movet omnes animae potentias ad suos actus, praeter vires naturales vegetativae partis, quae nostro arbitrio non subduntur; et similiter voluntas per hoc, quod vult finem, movet seipsam ad volendum ea, quae sunt ad finem. = 1. P. qu. 82. a. 4; et 1. 2. qu. 9. a. 3. —

9. Octavo: Motio ergo, quo voluntas movetur ab intellectu, vocatur a Divo Thoma: 1. *quantum ad determinationem seu specificationem actus*; 2. *per modum finis*; 3. *per modum suadentis*; 4. *ab obiecto*; 5. *ab exteriori* —

— Motio autem, quo voluntas movetur a seipsa, denominatur a Divo Thoma: 1. *quantum ad exercitium vel usum actus*; 2. *per modum agentis*; 3. *per modum alterantis, impellentis, immutantis*; 4. *ex parte ipsius potentiae*; 5. *ab interiori*. —

10. Nono: Omnia, quae movent aut movere possunt primo modo, in tantum agunt in potentiam voluntatis, in quantum agunt vel possunt agere in ipsum intellectum, per quem omnis motio ex parte obiecti exterioris praesentati valet pertingere usque ad voluntatem, quae est potentia omnino immaterialis et incorporea, et quam non est possibile movere, quantum ad determinationem seu specificationem actus, nisi mediante ipso intellectu. — Etenim **bonum intellectum, bonum ut apprehensum**, est obiectum voluntatis; et voluntas est appetitus rationalis, quae non sequitur nisi formam apprehensam a potentia intellectiva. — Unde voluntas non tendit in aliquod bonum, sive verum aut apparens, sive spirituale aut corporale, nisi in quantum apprehenditur per intellectum et ab ipso immediate voluntati praesentatur. — Tamen ad hoc, quod voluntas in aliquid tendat, non requiritur, quod sit bonum in rei veritate, sed sufficit, quod apprehendatur in ratione boni. — 1. P. qu. 82, a. 4; 1. 2. qu. 8. a. 1. et qu. 9. a. 1. —

11. Decimo: Quae autem movent voluntatem altero modo, semper directe agunt atque intrinsece in ipsam liberae voluntatis potentiam; et huiusmodi moventia nequeunt esse nisi solus Deus, qui dedit virtutem volendi, et ipsa voluntas, cui Deus, primum volens, contulit dominium proprii actus. — Unde D. Thomas lib. 2. Sent. dist. 25, qu. 1. a. 2. ad 3.: „*Ad actum liberi arbitrii*

nulla virtus est eo superior, nisi Deus, quamvis forte aliqua alia virtus creata simpliciter potentior sit; unde nulla virtus creata liberum arbitrium cogere nec immutare potest. — Deus autem potest quidem immutare, sed non cogere, eo modo, quo dicitur non posse facere, ut duo contradictoria sint simul.“
 Et ad 5.: „*Fides catholica ponit, animas immediate a Deo creari: unde ipse solus in voluntate operari potest et in ipsam imprimere; et ideo diversitates humanae voluntatis in uniformitatem voluntatis divinae reducuntur sicut in primum regulans.*“ —

12. Undecimo: Primus itaque modus movendi voluntatem consistit in determinata ratione proponendi obiectum sub ratione boni ab intellectu apprehensum ipsi potentiae volitivae, cui praesentatur. — Alter vero modus movendi consistit in applicatione ipsius virtutis volendi ad operationem; „*sicut etiam artifex applicat securim ad scindendum, qui tamen interdum formam securi non tribuit*“; in applicatione quidem intrinseca, per quam ipsa virtus operativa causae secundae completur et elevatur de potentia ad actualiter operandum. — 1. P. qu. 105. a. 5; lib. 3. cont. gent. cap. 70; de Pot. qu. 3. a. 7. — Primum ergo est movere secundum rationem causae finalis, alliciendo, suadendo, inspirando desiderium sui, et appellatur **motio moralis**. Alterum vero est movere secundum rationem causae efficientis, intrinsece immutando, interius inclinando, reducendo de potentia in actum, transferendo de actu primo in actum secundum, et nominatur **motio physica**. — Omnis motio physica praesupponit motionem moralem; sed motio moralis non necessario connectitur cum motione physica; potest enim esse et de facto invenitur pluries absque illa. Non datur potentiae motio ex parte subiecti sine praevia motione ex parte obiecti; motio autem ex parte obiecti non sufficit ad immutationem potentiae ex parte subiecti.

13. Duodecimo: Nunc ergo, etsi non omnis praemotio physica sit gratia efficax, omnis tamen gratia efficax formaliter constituitur per praemotionem physicam. — Notae vero seu essentiales praemotionis physicae characteres quibus intrinsecam divinae gratiae efficaciam probare intendimus, ad sequentia reduci possunt:

1. *Quia physica praemotio est Dei motio immediata immediatione suppositi in ipsam potentiam liberi arbitrii.*

2. *Quia est Dei motio immediata immediatione virtutis in ipsum actum liberi arbitrii.*

3. *Quia est Dei motio determinans ad unum potentiam liberi arbitrii.*

4. *Quia est Dei motio faciens nos velle hoc vel illud.*

5. *Quia est Dei motio, ad quam necessario necessitate infallibilitatis sequitur effectus in potentia liberi arbitrii, qui est eligere vel consentire. —*

II.

14. Ratio prima: *Quia est Dei motio immediata immediatione suppositi in ipsam potentiam liberi arbitrii.*

Ut autem haec prima atque essentialis physicae praemotionis nota perfecte capiatur, oportet mente recolere illos quatuor modos, quibus Deus operatur in omni creatura operante, quosque D. Thomas clare ac distincte explicat ubique in suis omnibus scriptis, praesertim in utraque Summa atque in Quaest. Disputatis. — De Potentia qu. 3. a. 7. docet et docendo concludit: „*Sic ergo Deus est causa actionis cuiuslibet, in quantum dat virtutem agendi, et in quantum conservat eam, et in quantum applicat actioni, et in quantum eius virtute omnis alia virtus agit. — Et cum coniunxerimus his, quod Deus sit sua virtus, et quod sit intra rem quamlibet non sicut pars essentiae, sed sicut tenens rem in esse; sequetur quod ipse in quolibet operante immediate operetur, non exclusa operatione voluntatis et naturae.*“ —

15. Primus itaque modus, quo Deus operatur in creatura rationali, est, quo tribuit ei virtutem operandi; unde Deus est causa nostrarum electionum omniumque humanorum actuum, in quantum dat nobis *potentiam liberi arbitrii*, per quam libere operamur. — Secundus modus, quo Deus operatur in homine et angelo, est quo potentiam liberi arbitrii, postquam causavit, ipse conservat et tenet in esse. — Tertius modus, quo Deus operatur in nobis, est, quo potentiam, quam nobis tribuit et in nobis conservat, ipse movet et applicat ad agendum. — Quartus denique modus, quo Deus operatur in nobis, est, quo per potentiam, quam ipse nobis tribuit et in nobis conservavit et ad agendum applicavit, nos ipsi operamur in virtute nostra propria simul ac in virtute ipsius Dei. — Atque in omnibus ac singulis praedictis quatuor modis, quibus Deus operatur in quolibet operante creato, semper semperque Deus operatur immediate, vel immediatione suppositi, vel saltem immediatione virtutis, vel utraque immediatione. Quotiescumque Deus operatur immediate immediatione suppositi, etiam operatur immediate immediatione virtutis, at non e converso.

16. Dicitur enim agens agere immediate immediatione virtutis, quando virtus agentis iungitur effectui ex se, virtute propria,

ab intrinseco sui, *non mendicando* talem coniunctionem ab aliqua alia virtute. — Dicitur autem agens agere immediate immediatione suppositi, quando inter agens et ipsius effectum nulla alia mediat causa efficiens, nullum suppositum subordinatum coagens. — Cum autem Deus operatur, necesse est, ut semper operetur immediate immediatione virtutis; aliter non esset Deus, qui operatur. — Cum vero dicitur Deus non operari immediate immediatione suppositi, tantummodo significatur, quod Deus causat effectus et vult illos facere mediante natura, ut servetur ordo in rebus. Deus enim operatur in omni operante, et operatur in nobis omnia opera nostra; operatur, inquam, mediantibus rebus creatis, quibus dedit veram virtutem operativam; non tamen operatur *propter defectum sui virtutis, sed propter abundantiam suae bonitatis, ut dignitatem causalitatis etiam creaturis communicet.* Pot. qu. 3. a. 7. ad 16; lib. 3. cont. gent. cap. 70; 1. P. qu. 22. a. 3. — Attamen quamvis Deus hoc sensu non operetur semper immediate immediatione suppositi, non tamen propter hoc Deus desinit esse in omnibus rebus intime per essentiam, praesentiam et potentiam. In omnibus, inquam, rebus, sicut dans eis **esse et virtutem et operationem.** — 1. P. qu. 8. a. 1. et 2 et 3.

17. Iam vero: in primo modo, quo Deus est causa actus liberi, Deus operatur immediate immediatione virtutis et immediatione suppositi; quoniam potentia seu virtus libere operandi confertur a Deo per creationem angeli et creationem animae rationalis. Et impossibile est, quod alicui creaturae conveniat creare; neque virtute propria, neque instrumentaliter sive per ministerium. Creatio est propria actio ipsius Dei. — 1. P. qu. 45. a. 5.

In secundo autem modo, quo Deus est causa actus liberi, Deus operatur immediate immediatione virtutis simul atque suppositi; quoniam, licet sit verum, quod Deus conservat res quasdam in **esse**, mediantibus aliquibus causis, praesupposita tamen principali conservatione, quae est ab ipso, ea tamen, quae nequeunt produci nisi per creationem, sicut substantiae spirituales et formae subsistentes, conservantur in **esse** a solo Deo. Per se enim solum conservat Deus omnia, quae per se produxit. **Esse** per se consequitur formas subsistentes creatas, supposito tamen influxu Dei; sicut lumen sequitur diaphanum aëris, supposito tamen influxu solis. Sic pariter formae subsistentes conservantur in **esse**, supposita continuatione huius divini influxus: *Conservatio enim est continuata creatio.* — 1. P. qu. 104. a. 1. et 2.

In tertio autem modo, quo Deus est causa actus liberi, operatur quoque Deus immediate immediatione virtutis atque immediatione suppositi; quoniam hoc modo Deus est causa actionis

cuiuslibet rei creatae et operatur *in ipsa natura vel voluntate, ut movens et applicans virtutem ad agendum*; et dum virtus agendi movetur et applicatur, aliquid in ipsa virtute operativa operatur; at agitur a solo Deo, nulla causa intermedia operante; et agitur a solo Deo ita, ut in hoc modo causandi actum Deus operetur in voluntate et natura, absque eo, quod natura et voluntas adhuc operentur. — Unde Divus Thomas de Pot. qu. 3. a. 7. ad 3. „*Dicendum, quod in operatione, qua Deus operatur movendo naturam, non operatur natura; sed ipsa naturae operatio est etiam operatio virtutis divinae; sicut operatio instrumenti est per virtutem agentis principalis.*“ —

In quarto tandem modo, quo Deus est causa actionis cuiuslibet rei creatae, Deus operatur quidem semper immediate immediatione virtutis, at non immediate immediatione suppositi. Quia sic intelligendum est, Deum operari in rebus, quod tamen ipsae res propriam habeant operationem; et in hoc quarto modo Deus ita est causa actionis cuiuslibet creaturae, in quantum virtute ipsius Dei *omnis alia virtus agit*. — Unde in hoc quarto modo, ut D. Thomas docet: „*Tam Deus quam natura immediate operantur; licet ordinentur sicut prius et posterius.*“ — Deus est prius agens, immediate agens in operatione cuiuslibet operantis *prioritate causalitatis et immediatione virtutis*; creatura vero est semper posterius agens, quia semper agit in virtute divina; attamen est prius et immediate agens proximitate et immediatione suppositi; etenim Deus minime subtrahit ordinem causae et causati a rebus creatis, sed complet ac perficit. Operationes atque effectus causarum secundarum producit Deus mediantibus ipsismet causis secundis; *non enim hoc est ex insufficientia divinae virtutis, sed ex immensitate bonitatis ipsius, per quam suam similitudinem rebus communicare voluit, non solum quantum ad hoc, quod essent, sed etiam quantum ad hoc, quod aliorum causae essent . . . Per hoc etiam decor ordinis in rebus creatis apparuit.* — Lib. 3. cont. gentes cap. 70. —

18. Atque inter hos quatuor modos quibus Deus est causa cuiuslibet actionis, et quibus operatur in quolibet operante, non exclusa operatione voluntatis et naturae, adest quidam mirificus ordo sic, ut alter alterius sit continuatio, perfectio et complementum, non quidem ex parte Dei operantis, sed ex parte naturae et voluntatis, quae per diversos gradus perfectionis educuntur de potentia in actum: 1. *in ordine essendi*, 2. *in ordine operandi*. — In primo enim modo intelligitur **collatio** virtutis activae; dum enim mens hominis creatur, facultas voluntatis et rationis ei confertur. In secundo autem modo intelligitur **conservatio** virtutis

activae seu potentiae libere operandi, quae per creationem fuit creaturae rationali collata. In tertio vero modo intelligitur **applicatio** ad actionem ipsius virtutis activae, quam Deus contulit nobis et in esse conservat. In quarto denique modo intelligitur **ipsa operatio liberae** voluntatis, quae libere agit virtute quidem propria, sed in virtute quoque Dei, qui creavit, conservavit et applicavit ad agendum ipsam liberam voluntatem operantem sub Deo primo volente, ut instrumentum sub agente principali. — Secundus itaque modus est complementum primi, tertius vero complementum primi et secundi, quartus autem ultima perfertio ceterorum. *Conservatio rei non est nisi continuatio esse ipsius; operatio virtutis operativae non est nisi continuatio applicationis ipsius virtutis ad actionem.* Conservatio est continuata creatio; et influxus divinus, in cuius virtute omnis alia virtus agit, est physica motio continuata.

19. Fundamentum autem scientificum ac vere philosophicum horum omnium postea ex professo declarandum indicatur ab Angelico Doctore inter alios innumerabiles locos 1. P. qu. 54. a. 1.: „*Impossibile est, quod actio angeli vel cuiuscumque alterius creaturae, sit eius substantia. Actio enim est proprie actualitas virtutis; sicut esse est actualitas substantiae vel essentiae. Impossibile est autem, quod aliquid, quod non est purus actus, sed aliquid habet de potentia admixtum, sit sua actualitas; quia actualitas potentialitati repugnat. Solus autem Deus est actus. Unde in solo Deo sua substantia est suum esse et suum agere.*“ —

Et rursus art. 2.: „*Nec in angelo nec in aliqua creatura virtus vel potentia operativa est idem quod sua essentia. Quod sic patet. Cum enim potentia dicatur ad actum, oportet quod secundum diversitatem actuum sit diversitas potentiarum. Propter quod dicitur, quod proprius actus respondet propriae potentiae. — In omni autem creato essentia differt ab eius esse, et comparatur ad ipsum sicut potentia ad actum; ut ex supra dictis patet (1. P. qu. 3. a. 4.). Actus autem, ad quem comparatur potentia operativa, est operatio. In angelo autem non est idem intelligere et esse; nec aliqua alia operatio, aut in ipso, aut in quocumque alio creato, est idem cum eius esse. — Unde essentia angeli non est eius potentia intellectiva, nec alicuius creati essentia est eius operativa potentia.*“ —

Qui istam fundamentalem doctrinam D. Thomae intelligant, prompte, facile ac delectabiliter intelligent doctrinam de physica praemotioe atque de divina gratia ab intrinseco ex se et per se efficaci. — Qui vero praedictam solidissimam doctrinam non

capiant, in tenebris opus est ut perpetuo ambulent, ac de altissima philosophia Angeli Doctoris non gustabunt quidquam, nec in plenitudinem christianae Metaphysicae introibunt. — Qui autem hanc fundamentalem veritatem Philosophiae christianae perspicere non valeant, sciant certissime, quod pro ipsis non fuit scripta **Summa contra gentes** nec **Summa Theologica**. — At eo, unde digressi sumus, redeamus.

20. Primus itaque atque essentialis character physicae praemotionis stat in hoc, quod est *Dei motio immediata immediatione suppositi et immediatione virtutis*, movens et applicans ipsam potentiam liberi arbitrii ad agendum. — Non est enim huiusmodi motio et applicatio **collatio** potentiae operativae, sed **collatio** virtutis **transeuntis**, qua potentia operativa, quae est per se virtus operandi **permanens**, completur, perficitur secundum rationem suae activitatis, in ratione esse principii sui actus. Non confertur ipsa virtus volendi, ipsa facultas voluntatis, sed movetur et applicatur; et per hanc divinam applicationem reducitur de potentia in actum; per hunc divinum motum (motio enim moventis in re mobili est motus) potentia liberae voluntatis „*participat aliquid de virtute principalis causae*“; et hoc aliquid est complementum propriae formae et propriae virtutis; et hoc aliquid est ipsa virtus divina participata per modum transeuntis, et coniungens virtutem operativam creaturae collatam ei per modum permanentis ipsius proprio actui et effectui proprio — Unde D. Thomas: „*Nam complementum virtutis agentis secundi est ex virtute agentis primi.*“ — Lib. 3. cont. g. cap. 66. — de Pot. qu. 3. a. 7. —

21. Atque iste primus essentialis character physicae praemotionis, ex quo velut ex sua radice oriuntur alii quatuor nobis explanandi, constituit quoque primam et radicalem differentiam inter duplex genus motionis, quo voluntas creata potest moveri, videlicet: 1. motione, quae dicitur et est **moralis**; 2. motione, quae dicitur et est **physica**. — Angelicus enim Doctor constanter tradit et explicat rationem essentialem utriusque motionis; ac dum sollicite utramque distinguit, perpetuus est in docendo, quod physice **movere** potentiam voluntatis est proprium Dei, sicut proprium Dei est voluntatem **creare** et **conservare**.

Physica enim motio voluntatis est: 1. *voluntatem moveri ab eo, qui causat virtutem volendi*; 2. *voluntatem immutari ex parte ipsius potentiae*; 3. *voluntatem immutari ab interiori*; 4. *voluntatem immutari per modum causae efficientis*; 5. *voluntatem moveri ab exteriori principio eo modo, quo movetur a seipsa, nempe quantum ad exercitium actus*.

Moralis autem motio voluntatis est: 1. *voluntatem moveri ab obiecto, quod est bonum*; 2. *voluntatem moveri ab eo, qui demonstrat aliquid esse bonum*; 3. *voluntatem immutari ab exteriori*; 4. *voluntatem immutari per modum causae finalis*; 5. *voluntatem immutari per viam intellectus, motione intellectus, sicut praesentans ei obiectum suum.* —

Nunc vero: ex hac radicali differentia diversimode denominata inter utrumque motionis genus, D. Thomas infert tria, quorum primum est:

Movere potentiam liberi arbitrii **physice**, id est, interius eam inclinando, competit soli Deo; quoniam solus Deus potentiam liberi arbitrii fecit ac causavit; et quoniam solius Dei, qui est bonum per essentiam, proprium est inclinare voluntatem in bonum universale.

Alterum vero est: Movere potentiam liberi arbitrii sufficienter et efficaciter morali motione, id est, ab obiecto, etiam non competit nisi soli Deo, cuius virtus activa in movendo per modum finis non tantum adaequat, sed excedit etiam capacitatem voluntatis creatae.

Tertium est: Quotiescumque Deus movet immediate immediatione suppositi, eum semper sufficienter et efficaciter movere eo modo, quo vult, et quando vult, et quocumque vult.

22. Cum igitur de conceptu essentiali physicae motionis sit, quod Deus immediate immediatione suppositi agat in ipsam potentiam liberi arbitrii, implicat in terminis, quod si Deus physice voluntatem moveat, voluntas non moveatur; si Deus voluntatem transmutet de malo in bonum, voluntas non transmutetur; si Deus transferat peccatorem de statu iniustitiae ad statum iustitiae, peccator non iustificetur. — Unde D. Thomas loquens de hac physica motione, qu. 22. de Verit. a. 9. scribit: „*Ex parte quidem voluntatis mutare actum voluntatis non potest, nisi quod operatur intra voluntatem; et hoc est ipsa voluntas, et id quod est causa esse voluntatis; quod secundum fidem solus Deus est. Unde solus Deus potest inclinationem voluntatis, quam et dedit, transferre de uno in aliud, secundum quod vult.*“

23. Porro ipse D. Thomas aperte docet, efficaciam intrinsicam divinae gratiae constitui formaliter per hanc physicam liberae voluntatis immutationem factam a Deo non modo, prout est auctor tantum naturae, verum prout est quoque auctor ordinis supernaturalis. — Unde 1. P. qu. 106. a. 2.: „*Eius est immutare voluntatem, cuius est iustificare; cum iustitia sit rectitudo voluntatis. Sed solus Deus est, qui iustificat.*“ — Et qu. 111. a. 2.: „*Immutare voluntatem est proprium Dei, secundum illud Proverb.*

cap. 21. v. 1.: *Cor regis in manu Domini, quocumque voluerit, vertet illud . . . Et sic cum motus voluntatis non sit aliud quam inclinatio voluntatis in rem volitam, solius Dei est sic immutare voluntatem, qui dat naturae intellectuali virtutem talis inclinationis. Sicut enim inclinatio naturalis non est nisi ab eo, qui dat naturam; ita inclinatio voluntaria non est nisi a Deo, qui causat voluntatem.*“

24. Haec est igitur gratia ex se efficax, Dei motio, qua voluntas nostra physice movetur atque sic interius immutatur, ut incipiat bonum velle, si prius malum volebat, et convertatur ad Deum sicut ad specialem finem, quem homines iusti intendunt. — 1. 2. qu. 109. a. 6.; et qu. 111. a. 2. — Per hanc quippe motionem omnis duritia cordis dissolvitur, omnis voluntatis fictio aufertur; et quidquid Deus facit, ut velimus, hoc naturaliter, voluntarie, libere volumus. — Unde D. Thomas 3. P. qu. 69. a. 9. ad 2.: „*Quando Deus voluntatem hominis de malo in bonum mutat, tunc homo non accedit fictus; sed non semper hoc Deus facit.*“ — Et 3. P. qu. 44. a. 2. ad 1.: „*Sicut inferioribus corporibus naturale est moveri a coelestibus corporibus, quae sunt superiora secundum naturae ordinem; ita etiam naturale est cuilibet creaturae, ut transmutetur a Deo secundum eius voluntatem.*“ — Et ibidem, a. 3. ad 1.: „*Ex quibus omnibus patet, quod Christus, quando voluit, virtute divina animas hominum immutavit, non solum iustificando et sapientiam infundendo (quod pertinet ad miraculorum finem), sed etiam exterius alligando vel terrendo vel stupefaciendo, quod pertinet ad ipsa miracula.*“

III.

25. Ratio secunda: *Quia est Dei motio immediata immediate virtutis in ipsum actum liberi arbitrii.*

1. D. Thomas 1. P. qu. 2. a. 3.: „*Secunda via est ex ratione causae efficientis. Invenimus enim in istis sensibilibus esse ordinem causarum efficientium . . . In omnibus causis efficientibus ordinatis primum est causa medii, et medium est causa ultimi . . . Ergo necesse est ponere aliquam causam efficientem primam, quam omnes Deum nominant.*“ — Et 1. P. qu. 105. a. 5.: „*Si sint multa agentia ordinata, semper secundum agens agit in virtute primi agentis. Nam primum agens movet secundum ad agendum; et secundum hoc omnia agunt in virtute ipsius Dei; et ita ipse est causa omnium actionum agentium.*“ — Ac 1. 2. qu. 109. a. 1.: „*Quantumcumque natura aliqua corporalis vel spiritualis ponatur perfecta, non potest in suum actum procedere, nisi moveatur a Deo.*“ —

2. D. Thomas lib. 1. Sent. dist. 37. qu. 1. a. 1. ad 4.: „Respectu eiusdem operationis non potest esse duplex causa proxima eodem modo, sed diversimode potest: quod sic patet. — Operatio reducitur sicut in principium in duo; in ipsum agentem et in virtutem agentis, qua mediante exit operatio ab agente. — Quanto autem agens est magis proximum et immediatum, tanto virtus eius est mediata; et primi agentis virtus est immediatissima . . . Et ita patet, quod cum Deus sit prima causa omnium, sua virtus est immediatissima omnibus. — Sed quia ipsemet est sua virtus, ideo non tantum est immediatum principium operationis in omnibus, sed immediate in omnibus operans: quod in aliis causis non contingit, quamvis singulae res proprias operationes habeant, quibus producant suos effectus.“ — Et lib. 2. Sent. dist. 1. qu. 1. a. 4.: „Unde operatio creatoris magis pertingit ad intima rei, quam operatio causarum secundarum; et ideo hoc, quod creatum est causa alii creaturae, non excludit, quin Deus immediate in rebus omnibus operetur, in quantum virtus sua est sicut medium coniungens virtutem cuiuslibet causae secundae cum suo effectu; non enim virtus alicuius creaturae posset in suum effectum, nisi per virtutem creatoris, a quo est omnis virtus et virtutis conservatio et ordo ad effectum; quia, ut dicitur in lib. de **causis** prop. 1., causalitas causae secundae finaliter est per causalitatem causae primae.“ —

3. D. Thomas in lib. de **causis** lect. 1.: „Operatio, qua secunda causa causat effectum, causatur a causa prima. Nam causa prima adiuvat causam secundam, faciens eam operari . . . Causa secunda non agit in causatum suum, nisi virtute causae primae.“ Et lect. 9.: „Dictum est autem in prima propositione, quod causa inferior operatur per virtutem causae superioris; unde virtus causae superioris est virtus virtutis causae inferioris.“ — Et de Veritate qu. 22. a. 2.: „*Secunda causa non potest influere in suum effectum, nisi in quantum recipit virtutem primae causae.*“ — Et lib. 3. c. gentes cap. 70: „*Virtus infimi agentis non habet, quod producat hunc effectum ex se, sed ex virtute superioris proximi; et virtus illius ex virtute superioris; et sic virtus supremi agentis invenitur ex se productiva effectus, quasi causa immediata . . . **Idem effectus** ab inferiori agente et a Deo; ab utroque immediate, licet alio et alio modo . . . **Totus et idem effectus** ab utroque secundum alium modum; sicut idem effectus totus attribuitur instrumento, et principali agenti etiam totus.*“ — Et de Pot. qu. 3. 3. 7.: „*Sic ergo Deus est causa omnis actionis, prout quodlibet agens est instrumentum divinae virtutis operantis. Sic ergo si consideremus supposita agentia,*

quodlibet agens particulare est immediatum ad suum effectum. Si autem consideremus virtutem, qua fit actio, sic virtus superioris causae erit immediatior effectui, quam virtus inferioris; nam virtus inferior non conjungitur effectui nisi per virtutem superioris. Unde dicitur in lib. de causis prop. 1., quod virtus causae primae prius agit in causatum et vehementius ingreditur in ipsum. —

26. Ex quibus omnibus habetur: 1. actus liberae voluntatis, qui sunt velle, intendere, consentire, eligere, cum habeant veram rationem effectus causati a potentia liberi arbitrii, esse productos secundum totum et a Deo et a libero arbitrio creato; ab utroque immediate; et ab utroque *totus et idem* effectus, eadem et tota operatio. —

2. Totum et eundem effectum, eandem et totam operationem produci a Deo et a libera voluntate, alio et alio modo: a libera quidem voluntate immediate immediatione suppositi, a Deo autem immediate immediatione virtutis.

3. Totum et eundem effectum, totam eandemque liberam operationem ab utroque, a Deo scilicet et a potentia liberi arbitrii, at secundum alium modum. — A Deo namque illo modo, quo totus effectus attribuitur principali agenti; a potentia vero liberi arbitrii, seu ab homine per liberi arbitrii potentiam, illo modo, quo idem effectus totus attribuitur instrumento. — „*Sicut artifex applicat securim ad scindendum, qui tamen interdum formam securi non tribuit.*“ (1. P. qu. 105 a 5.) Deus enim, qui est artifex applicans liberum hominis arbitrium ad propriam operationem, etiam tribuit **formam** libere operandi homini, qui est: „*tamquam instrumentum anima rationali animatum, quod ita agitur, quod etiam agit.*“ — 3. P. qu. 7. a. 1. ad 3. —

27. Ex praedictis habetur etiam, quod **virtus** communicata ipso libero arbitrio creato per illam motionem, qua Deus agit in omni agente ut primum efficiens, et qua, ut primum movens, movet et applicat potentiam liberi arbitrii ad agendum;

1. Est *immediatior* actui libero quam propria ipsius liberae voluntatis virtus;

2. *Prius* agit in ipsum effectum liberi arbitrii quam potentia activa voluntatis;

3. *Vehementius* ingreditur in ipsam liberi arbitrii operationem, quod est velle, intendere, consentire, eligere;

4. *Est sicut medium coniungens* virtutem liberae voluntatis cum omnibus suis actibus; et veluti *pons*, per quem omnes animae rationalis potentiae operativae transeunt ad actus suos, et perveniunt

deinde agendo usque ad terminos suis propriis operationibus ab ipso Deo primo movente praefixos;

5. *Est denique* illa vis, qua cunctae res creatae, omnesque agendi virtutes, etiam intellectus et voluntas, *agunt ad esse*, ut instrumentum primae causae: *vis*, de qua scribit Divus Thomas, quod est vis divinae artis cuncta facientis, et quod non potest ulli creaturae conferri, tamquam virtus propria aut quasi forma permanens, „*nisi daretur ei, quod esset universale essendi principium*“ (de Pot. qu. 3. a. 7. ad 7).

28. Gratia vero ex se ab intrinseco efficax est illa motio supernaturalis, qua non modo completur virtus libere operandi in creatura rationali, verum etiam infunditur a Deo **novum esse** in essentia animae, et superadditur nova virtus altius operandi supra vires naturales liberi arbitrii, virtus altius cognoscendi in intellectu, et virtus altius diligendi in voluntate; et hoc per modum formae permanentis, ut sunt omnes virtutes infusae.

Est illa motio, qua Deus agit in effectus liberae voluntatis per caritatem iam informatae vehementius quam ipsa voluntas hominis iustificati.

Est sicut medium coniungens, non tantum potentias animae rationalis, sed ipsosmet habitus supernaturales, quibus potentiae perficiuntur et elevantur in ordine agendi, cum omnibus actibus salutaribus vitaeque aeternae meritoriis.

Est *illa vis*, qua creatura rationalis agit ut instrumenti primi agentis ad **esse** gratiae et gloriae, et per quam Deus adimplet in nobis ordinem divinae praedestinationis, vocando quos praedestinavit, iustificando quos vocavit, glorificando quos iustificavit.

IV.

29. Ratio tertia: *Quia est Dei motio determinans ad unum potentiam liberi arbitrii.*

D. Thomas lib. 1. contra gentes cap. 82. ait.: „Ad utrumlibet enim esse alicui virtuti potest convenire dupliciter: uno modo, ex parte sui; alio modo, ex parte eius, ad quod dicitur. — Ex parte quidem sui, quando nondum consecuta est suam perfectionem, per quam ad unum determinetur; unde hoc in imperfectionem virtutis redundat, et ostenditur esse potentialitas in ipsa, sicut patet in intellectu dubitantis, qui nondum assecutus est principia, ex quibus ad alterum determinetur.

Ex parte autem eius, ad quod dicitur, invenitur aliqua virtus ad utrumlibet esse, quando perfecta operatio virtutis a neutro dependet, sed tamen utrumque esse potest; sicut aliquis, qui

diversis instrumentis uti potest aequaliter ad idem opus perficiendum. — Hoc autem ad imperfectionem virtutis non pertinet, sed magis ad eius eminentiam, in quantum utrumlibet expositorum excedit; et ob hoc determinatur ad neutrum, se ad utrumlibet habens. Sic autem est in divina voluntate respectu aliorum a se; nam finis eius a nullo aliorum dependet, cum tamen ipsa fini suo perfectissime sit unita. — Non igitur oportet potentialitatem aliquam in divina voluntate ponere. — Similiter autem nec mutabilitatem . . .“

30. Quam quidem doctrinam complet ac dilucidat Angelicus Doctor de **Veritate** qu. 22. a. 4.: „Quanto enim, ait, aliqua natura est Deo propinquior, tanto expressior in ea divinae dignitatis similitudo invenitur. Hoc autem ad divinam dignitatem pertinet, ut omnia moveat, et inclinet, et dirigat, ipse a nullo alio motus vel inclinatus vel directus. Unde quanto aliqua natura est Deo vicinior, tanto minus ab eo inclinatur, et magis nata est seipsam inclinare. — Natura igitur insensibilis, quae ratione suae materialitatis est maxime a Deo remota, inclinatur quidem in aliquem finem, non tamen est in ea aliquid inclinans, sed solummodo inclinationis principium, ut ex praedictis art. 1. huius quaest. patet. — Natura autem sensitiva, ut Deo propinquior, in se ipsa habet aliquod inclinans, scilicet appetibile apprehensum; sed tamen inclinatio ipsa non est in potestate ipsius animalis, quod inclinatur, sed est ei aliunde determinata. Animal enim ad aspectum delectabilis non potest non concupiscere illud; quia illa animalia non habent dominium suae inclinationis; unde non agunt, sed magis aguntur; et hoc ideo, quia vis appetitiva sensibilis habet organum corporale; et ideo vicinatur dispositionibus materiae et rerum corporalium, ut moveatur magis, quam moveat. — Sed natura rationalis, quae est Deo vicinissima, non solum habet inclinationem in aliquid, sicut habent inanimata; nec solum movent se secundum hanc inclinationem quasi aliunde eis determinatam, sicut natura sensibilis; sed ultra hoc habet in potestate ipsam inclinationem, ut non sit ei necessarium inclinari ad appetibile apprehensum, sed possit inclinari vel non inclinari; et sic ipsa inclinatio non determinatur ei ab alio, sed a seipsa. — Et hoc quidem competit ei, in quantum non utitur organo corporali; et sic recedens a natura mobilis, accedit ad naturam moventis et agentis. — Quod autem aliquid determinet sibi inclinationem in finem, non potest contingere nisi cognoscat finem et habitudinem finis in ea, quae sunt ad finem: quod est tantum rationis. — Et ideo talis appetitus, non determinatus ex aliquo alio de necessitate, sequitur apprehensionem rationis: unde appetitus rationalis,

qui voluntas dicitur, est alia potentia ab appetitu sensibili.“ — Conferatur etiam 1. P. q. 81. a. 3.; et 1. 2. qu. 1. a. 2.

31. Se enim habere ad utrumlibet vel ad alterum oppositorum, rem valde diversam significat, secundum quod consideratur diversa ratio, quare potest convenire alicui virtuti operativae sive alicui subiecto virtute agendi praedito. — Primo namque habere se ad alterum oppositorum potest convenire subiecto, ratione sui, ex parte ipsius virtutis activae; *ex parte sui*; tunc huiusmodi indifferentia ad utrumque involvit: 1. *carentiam* illius perfectionis, per quam ad unum virtus operativa determinatur; 2. *carentiam* proinde ipsius actus; etenim per actum et potentia operandi completur et alterum oppositorum, id est ad unum determinatur; 3. *realem distinctionem* inter potentiam agendi et ipsiusmet actum; alioquin agendi potentia numquam suo proprio careret, nam cum ipsa re identificaretur; *potentiam passivam* admixtam cum activo principio operandi; consequenter potentia, quae dividitur contra actum, et quod est principium patiendi ab alio; 5. *indeterminationem*, quae analogiam quamdam retinet cum indeterminatione materiae et quantitatis; nam potentia operandi absque actuali operatione similis quodammodo est materiae absque forma, et quantitati absque figura seu formali termino. — Hoc modo omnis potentia agendi creata se habet ad utrumlibet; quia in omni creatura actus est aliud a potentia; et actus est nobilior ipsa potentia, et omnis potentia est principium actionis. — Unde D. Thomas, 1. P. qu. 25. a. 1.: „*Actio Dei non est aliud ab eius potentia, sed utrumque est essentia divina; quia nec esse eius est aliud ab eius essentia.* — *Potentia in rebus creatis non solum est principium actionis, sed etiam effectus. Sic igitur in Deo salvatur ratio potentiae quantum ad hoc, quod est principium effectus, non autem quantum ad hoc, quod est principium actionis, quae est divina essentia.*“ — Qua propter D. Thomas excludit a divina voluntate hunc modum se habendi ad utrumlibet, utpote importans potentialitatem et mutabilitatem.

32. Deinde se habere ad utrumlibet potest convenire subiecto ex parte eius, ad quod dicitur; et tunc indifferentia potentiae operativae ad utrumque nihil mutabilitatis aut imperfectionis importat, nihil passivum activo mixtum praesupponit, nullamque ex se potentialitatem; sed e contra sic se habere ad alterum oppositorum ad virtutis operativae eminentiam pertinet, et dominium super obiectum, a quo specificatur potentiae actus, includit. — Hoc modo ad utrumlibet esse idem significat atque independentiam potentiae operativae, quae potest aequaliter uti illo vel alio medio ad suum opus perficiendum, et cuius operis perfectio

a neutro dependet, sed tamen utrumque esse potest. — Huiusmodi non est indifferentia passiva; sed activa, non indifferentia privativa actus, sed indeterminatio, quae augetur per ipsum actum; etenim est indeterminatio de conceptu essentiali virtutis activae, quae completur per illudmet, quod est potentiae complementum. Exinde esse indifferens vel ad utrumlibet hoc modo exprimit essentiam liberi arbitrii, quoniam dicit determinationem actus relinqui in potestate ipsius operantis.

33. Unde in Deo, qui est primum movens immobile et prima causa efficiens non habens causam, adest absolute *esse ad utrumlibet* ex parte sui, et adest etiam absolute *esse ad utrumlibet* ex parte eius, ad quod dicitur. Quoniam, ut ait D. Thomas, *hoc ad divinam dignitatem pertinet, ut omnia moveat, et inclinet, et dirigat, ipse a nullo alio motus vel inclinatus vel directus.* —

In omnibus, praeter Deum, adest absolute *esse ad utrumlibet* ex parte sui; quoniam omne ens creatum constat actu et potentia tam in ordine essendi quam in ordine operandi. Omnia enim indigent moveri et inclinari et dirigi a Deo, qui est actus purus, primum volens et primus intellectus.

In omnibus praeter Deum reperitur, diversimode tamen, quasi quaedam umbra seu participatio illius *esse ad utrumlibet* ex parte eius, ad quod dicitur; quoniam in omni creatura adinvenire est virtus operativa, quae est participatio quaedam divinae virtutis, et quanto huiusmodi participatio est perfectior, tanto magis appropinquat ad divinae virtutis eminentiam, *in quantum utrumlibet oppositorum excedit.* — Unde, ait D. Thomas, quanto aliqua natura est Deo vicinior, tanto minus ab eo inclinatur, et magis nata est seipsam inclinare.

Ad tres itaque gradus reducuntur diversi modi quibus creaturae participant divinam virtutem in ordine operandi; sunt enim creaturae, quae tantummodo **inclinantur**, et nullo modo se inclinant; et haec sunt insensibilia, quae omni prorsus carent cognitione. — Sunt praeterea creaturae, quae et **inclinantur**, et etiam incipiunt seipsas **inclinare**; et haec sunt, quae percipiunt aliquantulum ea ipsa, quae appetunt, videlicet animalia. — Sunt denique creaturae, quae et **inclinantur** et perfecto quoque modo seipsas **inclinant**; et haec sunt creaturae rationales, quae dum operantur, cognoscunt perfecte rationem finis in suis operationibus.

34. Sic intra res insensibiles est principium inclinationis, sed non aliquid inclinans; in animalibus est et principium inclinationis, et aliquid inclinans, at inclinans necessario ad aliquid

a solo Deo determinatum; et in creatura rationali est et principium inclinationis, et aliquid inclinans, et potestas huius inclinationis, seu determinatio per intellectus iudicium illius boni, ad quod inclinatur appetitus sequens apprehensionem rationis. — Unde humana voluntas appetit et vult aliquid, sicut appetunt inanimata; et aliquid, sicut appetit natura sensibilis; et ultra hoc, appetit et vult aliquid, determinando sibi ipsi inclinationem in finem, quod est tantum rationis. Atque in hoc modo seipsam movendi, inclinandi et dirigendi, creatura rationalis appropinquat Deo, primo motori et primae causae; et tanto expressior in ea divinae dignitatis similitudo invenitur, quanto cognitio est altior, et maiori in iudicando praedita est robore. Qua propter D. Thomas 1. P. qu. 59. a. 3.: „*Ubicumque est intellectus, est liberum arbitrium. Et sic patet liberum arbitrium esse in angelis, etiam excellentius quam in hominibus, sicut et intellectum.*“ —

35. Voluntas itaque hominis movetur, inclinatur et dirigitur semper a Deo: Uno modo **ex necessitate**, sicut inanimata et sensibilia. Alio modo, non de necessitate, sed modo sibi proprio, ut appetitus rationalis est; nempe: *Ut recedens a natura mobilis et accedens ad naturam moventis et agentis; ut natura rationalis, transcendens omnem naturam insensibilem et sensibilem, et appropinquans Deo utpote Deo vicinissima*; et hoc modo movetur, inclinatur et dirigitur semper a Deo, ita quod moveat etiam et inclinet et dirigat seipsam. — Hic enim duplex modus motionis et motus sic inter se ordinantur, ut primus includatur in secundo; et in secundo inveniatur non solum id, quod sibi competit secundum rationem propriam, sed quod competit secundum rationem primi. Etenim in voluntate oportet invenire non solum id, quod voluntatis est, sed etiam quod naturae est. Hoc autem est cuiuslibet naturae creatae, ut a Deo sit ordinata in bonum, naturaliter appetens illud. Homo non vult hoc vel illud bonum, nisi quia vult bonum; et voluntas in tantum movet seipsam ad volendum ea, qua sunt ad finem, in quantum vult finem. — 1. 2. qu. 9. a. 3. et 6. — De Verit. qu. 22. a. 5. —

36. Voluntas igitur humana movetur a Deo **ex necessitate** ad universale obiectum voluntatis, quod est bonum; et sine hac universali motione homo non potest aliquid velle. Naturaliter homo vult non solum obiectum voluntatis, sed etiam alia, quae conveniunt aliis potentiis; ut cognitionem veri, quae convenit intellectui; et **esse** et **vivere** et huiusmodi alia, quae respiciunt consistentiam naturalem: quae omnia comprehenduntur sub obiecto voluntatis, sicut quaedam particularia bona. — Ad ista omnia appetenda voluntas movetur ex necessitate quantum ad **speci-**

ficationem actus, quae est ex obiecto. Nam finis ultimus ex necessitate movet voluntatem, quia est bonum perfectum; et similiter illa, quae ordinatur ad hunc finem, sine quibus finis haberi non potest: sicut esse et vivere et huiusmodi. — In his omnibus appetendis motus voluntatis est voluntatis ut **natura**; et inclinatur a Deo, sicut inclinatur inanimata et natura sensibilis; et inclinatio haec determinatur ei a solo Deo; et voluntas de necessitate vult quasi naturali inclinatione in ipsum determinata, in finem nempe ultimum, ut beatitudo, et ea, quae in ipso includuntur, ut est cognitio veritatis et alia huiusmodi. — Atamen adhuc in hisce praedictis appetendis, voluntas humana longe excedit omnem appetitum naturalem rerum inferiorum; nam quantum **ad exercitium actus**, voluntas a nullo obiecto ex necessitate movetur; potest enim aliquis de quocumque obiecto non cogitare; et per consequens nec actu velle illud. — 1. 2. qu. 9. a. 6 ad 3.; et qu. 10. a. 1 et 2.; de Verit. qu. 22. a. 5. —

37. Ad alia vero appetenda, etiam quantum ad specificationem actus, voluntas propria dispositione absque necessitate determinatur. Homo per rationem determinat seipsum ad volendum hoc vel illud, quod est vere bonum vel apparens bonum. In his omnibus volendis voluntas *nata est seipsam inclinare, et ipsa determinat sibi inclinationem in finem, et habet in potestate ipsam inclinationem* utroque modo et quoad specificationem actus et quantum ad ipsius actus exercitium. — Motus hic voluntatis est voluntatis, ut **voluntas**; ut facultas operandi accedens ad naturam moventis et agentis; ut appetitus naturae rationalis, quae est Deo vicinissima. — Verumtamen voluntas creata etiam in his appetendis movetur, inclinatur et dirigitur a Deo; quoniam *hoc ad divinam dignitatem pertinet, ut omnia moveat et inclinet et dirigat, ipse a nullo alio motus vel inclinatus vel directus*. — Unde D. Thomas concludit: „*Et ideo talis appetitus, non determinatus ex aliquo alio de necessitate, sequitur apprehensionem rationis.*“ — Sed tamen determinatur ab aliquo alio, quod est Deus, in ordine causae primae, sed determinatur **libere, non de necessitate**. Ipsa inclinatio liberae voluntatis determinatur ei a Deo et a seipsa: a Deo, qui movet simul et voluntatem et rationem, cuius iudicium sequitur appetitus rationalis, qui voluntas dicitur.

38. Iam vero voluntas, ut voluntas seu potentia liberi arbitrii, se habet ad utrumlibet dupliciter: 1. *ex parte sui*, 2. *ex parte eius, ad quod dicitur*. — Ex parte quidem sui; quoniam est liberum arbitrium creatum, de cuius ratione est constare actu et potentia, et quod actus realiter distinguatur ab ipsa potentia

operativa. — Ex parte eius, ad quod dicitur; quoniam est liberum arbitrium, de cuius ratione est habere dominium sui actus, et dominium ipsius obiecti, a quo actus specificatur. — Propter primum se habere ad utrumlibet oportet in libero arbitrio ponere aliquam potentialitem et mutabilitatem. Propter alterum se habere ad utrumlibet nulla adinvenitur in libero arbitrio creato imperfectio, sed e contra eminentia virtutis operativae excedens utrumlibet oppositorum, quorum alterutro potest uti aequaliter ad idem opus perficiendum.

39. Sic igitur potentia liberi arbitrii indiget divina motione, ut determinetur ad unum tam ex parte sui, quam ex parte eius, ad quod dicitur. — Etenim ex parte sui potentia liberae voluntatis determinatur ad unum *per actum*; ex parte eius, ad quod dicitur, determinatur ad unum *per rationem, per consilium atque iudicium practicum intellectus*; atque ex utroque capite divina motio est absolute necessaria. — Necessaria enim ex primo capite; quoniam, quod est in potentia ad utrumque, ut primo sit volens potentia utrumque et postmodum volens actu, revera mutatur atque transeundo de potentia in actum consequitur suam perfectionem, per quam ad unum determinetur. Ac de potentia non potest aliquid reduci in actum, nisi per aliquod ens in actu; consequenter nullum liberum arbitrium transit de potentia in actu nisi per primum liberum, quod semper est volens in actu, quidquid vult. Voluntas enim Dei, quae est actus purus, semper est in actu volendi. — 1. 2. qu. 10. a. 1. ad 2.; lib. 1. cont. g. cap. 82. — Hocce argumentum, quod ex intimis Philosophiae christianae visceribus emanat, incipit evolvere Angelicus Doctor 1. P. qu. 2. a. 3., dum ostendit *Deum esse* per illam viam, quae sumitur ex parte motus; et perficit 1. 2. qu. 9. a. 4. et 6., dum ostendit, voluntatem etiam quantum ad exercitium actus moveri ab aliquo exteriori principio, quod est Deus. —

40. Necessaria vero ex altero capite: 1. Quoniam ita se habere ad utrumlibet pertinet ad eminentiam virtutis operativae; et omnis perfectio, omnis actio, omne ens, derivatur a primo ente, causatur a primo actu, descendit ab eo, qui est bonus et perfectus per essentiam. — 2. Quoniam homo, dum agit potentia liberi arbitrii, determinat se ad unum per rationem et per voluntatem; nam liberum arbitrium est facultas voluntatis et rationis. — Per rationem consiliando; per voluntatem eligendo iuxta rationis consilium. Per rationem inquirendo, comparando, iudicando; per voluntatem iudicium rationis practicae acceptando. — Et omnium motuum interiorum mentium principium est a Deo movente: a Deo electio, voluntatis principium: a Deo etiam consilium, principium

electionis. — Quodlib. 1. a. 7., lib. 3. cont. gent. cap. 89, n. 6. —

41. Rursus: „Potentia voluntatis completur per actum, per quem determinatur ad alterum oppositorum, de se in potentia existens ad utrumque; sicut materia in potentia existens ad plures formas per dispositiones aptatur ad unam formam magis quam ad aliam.“ — de Verit. qu. 28. a. 3. ad 9. — Sed divina motio, qua Deus physice et intrinsece movet voluntatem tam ad actus naturales quam ad actus liberos, est *virtus coniungens* ipsam potentiam voluntatis cum suis propriis actibus, et faciens ipsam *actu volentem*. — Ergo divina motio est determinans ad unum sive de necessitate sive libere ipsam voluntatis creatae potentiam.

42. Praeterea: D. Thomas de Verit. qu. 8. a. 13.: „Sed quia ex causa ad utrumlibet, cum sit quasi in potentia, non progreditur aliquis effectus, nisi per aliquam aliam causam determinetur magis ad unum quam ad aliud; ideo huiusmodi effectus in causis quidem ad utrumlibet nullo modo cognosci possunt per se acceptis; sed si adiungantur causae illae, quae causas ad utrumlibet inclinant magis ad unum quam ad aliud, potest aliqua certitudo coniecturalis de effectibus praedictis haberi; sicut de his, quae ex libero arbitrio dependent, aliqua futura coniecimus ex consuetudinibus et complexionibus hominum, quibus inclinantur ad unum. — Omnes autem huiusmodi effectus, qualescumque sint eorum causae proximae, tamen in causa prima omnes sunt determinati, quae sua praesentia omnia intuetur et sua providentia omnibus modum imponit.“ —

Iam vero liberum arbitrium, licet possit inclinari magis ad unum quam ad alterum ex consuetudinibus, ex parte ipsius appetitus sensitivi, ex suasionibus hominum, **motione**, quae dicitur ex objecto, ab exteriori, moralis; minime potest physice et interius inclinari nisi a solo Deo; atque in solo Deo effectus omnes liberi arbitrii creati *sunt determinati*. — Ergo sola Dei motio, per quam in ordine executionis suae providentiae omnibus imponit modum, determinat ad unum potentiam liberi arbitrii. —

43. Iterum: D. Thomas opusc. 8. qu. 38: „*Manifestum est enim, quod Deus in anima agit, non solum causando in ea aliquem habitum, puta gratiae vel virtutis, sed etiam inclinando liberum arbitrium ad hoc vel ad illud: quod non proprie dicitur influere, sed magis movere ad actum.*“ — At inclinare liberum arbitrium ad hoc vel ad illud, movendo ad actum, est determinare ad unum potentiam liberi arbitrii. —

Unde ipse D. Thomas concludit lib. 3. cont. gent. cap. 88, quod solus Deus potest esse causa directe electionum et

voluntatum nostrarum. 1. Quoniam solus Deus potest movere voluntatem per modum agentis. 2. Quoniam ipse solus voluntatem nostram in aliquid inclinare potest. 3. Quoniam a solo Deo potest motus voluntarius causari. 4. Quoniam solus Deus, creando animam, causat principium intrinsecum huius motus, huius electionis vel consensus, quod est *potentia ipsa voluntatis*. — Hinc est quod dicitur: *Cor regis in manu Domini; quocumque voluerit, inclinabit illud*. (Proverb. cap. 31. v. 1.) — *Deus est, qui operatur in vobis et velle et perficere, pro bona voluntate*. (Philipp. cap. 2. v. 13.) —

V.

44. Ratio quarta: *Quia est Dei motio faciens nos velle hoc vel illud*.

Haec ratio, in qua includuntur reliquae, dilucidatur ex professo ab Angelico Doctore et firmiter propugnatur contra omnes, qui non valent intelligere physicam praemotionem absque laesione libertatis. Sic scribit lib. 3. contra gentes cap. 89:

„Quidam vero, non intelligentes, qualiter motum voluntatis Deus in nobis causare possit absque praeiudicio libertatis voluntatis, conati sunt has auctoritates male exponere, ut scilicet dicerent, quod Deus causat in nobis velle et perficere, in quantum dat nobis virtutem volendi, non autem sic, *quod faciat nos velle hoc vel illud*; sicut Origenes exponit (lib. 3. *Περὶ Ἀρχῶν* cap. 1) liberum arbitrium defendens contra auctoritates praedictas. — Et ex hoc processisse videtur opinio quorundam, qui dicebant quod providentia non est de his, quae subsunt libero arbitrio, scilicet de electionibus, sed providentia refertur ad exteriores eventus; non enim qui elegit aliquod consequi vel perficere, puta aedificare vel ditari, semper poterit ad hoc pervenire; et sic eventus actionum nostrarum non subiacent libero arbitrio, sed providentia disponuntur.“ —

„Quibus quidem auctoritatibus sacrae Scripturae resistitur evidenter.“

1. „Dicitur enim: **omnia opera nostra operatus es nobis, Domine**. Isaiiae cap. 26. v. 12. — Unde non solum virtutem volendi a Deo habemus, sed etiam operationem.“

2. „Praeterea. Hoc ipsum quod Salomon dicit: *Quocumque voluerit, inclinabit illud* (Prov. 21.), ostendit non solum divinam causalitatem ad potentiam voluntatis extendi, sed etiam ad actum ipsius.“ —

3. „Item. Deus non solum dat rebus virtutem, sed etiam nulla res potest propria virtute agere, nisi agat in virtute ipsius,

ut supra cap. 67. et 70. ostensum est. Ergo homo non potest virtute voluntatis sibi data uti, nisi in quantum agit in virtute Dei. — Illud autem in cuius virtute agens agit, est causa non solum virtutis, sed etiam actus: quod in artifice apparet, in cuius virtute agit instrumentum, etiam quod ab hoc artifice propriam formam non accipit, sed solum ab ipso applicatur ad actum. — Deus igitur est causa nobis, non solum voluntatis, sed etiam volendi.“

4. „Amplius. Perfectius invenitur ordo in spiritualibus quam in corporalibus. In corporalibus autem omnis motus causatur a primo motu. — Oportet igitur, quod in spiritualibus omnis motus voluntatis causetur a prima voluntate, quae est voluntas Dei.“ —

5. „Adhuc. Superius cap. 67. et 70. ostensum est, quod Deus est causa omnis actionis et operatur in omni agente. — Est igitur causa motuum voluntatis.“

6. „Idem. Arguit Aristoteles in 7. Ethicorum Eudemiorum cap. 14. per hunc modum: Huius, quod aliquis intelligat, consilietur et eligat et velit, oportet aliquid esse causam; quia omne novum oportet quod habeat aliquam causam. — Si autem est causa eius aliud consilium et alia voluntas praecedens, cum non sit procedere in his in infinitum, oportet devenire ad aliquod primum. — Huiusmodi autem primum oportet esse aliquid, quod est melius ratione. Nihil autem est melius intellectu et ratione nisi Deus. — *Est igitur Deus primum principium nostrorum consiliorum et voluntatum.*“ —

45. Licet thesis et argumenta, quibus D. Thomas ipsam confirmat, sint adeo clara, ut declaratione non indigeant, sed assidua duntaxat atque attenta meditatione; attamen quaedam adhuc placet adnotare. — Primo: D. Thomam hic loqui de illa motione voluntatis, quae est propria solius Dei; sicut est proprium solius Dei animam rationalem creare. Loquitur ergo de physica praemotione: 1. Quia hoc in loco a capite 85 usque ad 89. Angelicus Doctor ostendit nullam creaturam posse causare physice, intrinsece, directe actus et electiones voluntatis humanae; et contraponit hunc causandi modum ad causam electionis nostrae per modum suadentis vel per modum indirectum, alliciendo appetitum sensitivum. — 2. Quia causare per motionem moralem, proprie loquendo, non est causare electiones nostras, sed tantum suadere, hortari, ostendere convenientiam ex parte obiecti. Quod minime valet interius potentiam liberi arbitrii immutare. — 3. Quia D. Thomas ait expresse inveniri „*quosdam non intelligentes, qualiter motum voluntatis Deus in nobis causare possit absque praeiudicio libertatis voluntatis.*“ Et notum est omnibus, qui

sint isti quidam non intelligentes physicam motionem ad hoc vel illud volendum absque morte libertatis humanae.

Secundo: D. Thomas tradit hic conceptis verbis, quod Deus physice movendo potentiam liberi arbitrii, „*facit nos velle hoc vel illud.*“ — Ac velle hoc vel illud est determinatio liberae voluntatis ad unum; sive accipiatur determinatio ad unum ex parte ipsius potentiae operativae, sive ex parte obiecti, quod eligendo vel consentiendo vult. — Unde Deus facit nos velle hoc vel illud: 1. faciendū nos inquirere, consiliari, iudicare et per iudicium rationis determinare hoc vel illud volendum, eligendum; 2. reducendo potentiam voluntatis reduplicative ut voluntatis, de posse eligere ad actum eligendi.

Tertio: Conferre oportet hanc doctrinam, quam D. Thomas ex professo et sic late ac profunde in hoc 3. lib. cont. gentes evolvit atque dilucidat, cum doctrina tradita 1. 2. qu. 9., in qua etiam edocet voluntatem moveri, eo ipso modo, quo movetur quantum ad exercitium actus a semetipsa, *ab aliquo principio exteriori*; quod tamen principium non potest esse nisi solus Deus; „*quoniam voluntatis causa nihil aliud esse potest quam Deus.*“ (a. 6.) — Et cum in argum. 3. in contra ait: „*Deus non est causa nisi bonorum.* — *Si ergo a solo Deo voluntas hominis moveretur, numquam moveretur ad malum.* — *Ergo voluntas potest moveri etiam ab alio, diabolo scilicet, tamquam ab exteriori principio.*“ — Angelicus Doctor ad 3.: „*Dicendum, quod Deus movet voluntatem hominis sicut universalis motor ad universale obiectum voluntatis, quod est bonum; et sine hac universalis motione homo non potest aliquid velle; sed homo per rationem determinat se ad volendum hoc vel illud, quod est vere bonum vel apparens bonum.* — *Sed tamen interdum specialiter Deus movet aliquos ad aliquid determinate volendum, quod est bonum, sicut in his, quos movet per gratiam, ut infra dicitur (qu. 109. et 111. et 112).*“ — In qua famosa responsione D. Thomas: 1. satisfacit argumento posito contra conclusionem articuli, concedendo maiorem, concedendo minorem et negando consequentiam. Verum enim est, quod „*Deus non est causa nisi bonorum.*“ — Verum quoque est, quod „*Si a solo Deo voluntas hominis moveretur, numquam moveretur ad malum.*“ — At falsum est: *Ergo voluntas movetur, sicut ab Exteriori principio, ab alio, praeter Deum.* — Etenim homo movetur a seipso tamquam a principio intrinseco; et dum movendo seipsum **deficit** in suo proprio motu a motione Dei, tunc „*movetur ad malum peccando.*“ — Non est ergo necessarium admittere aliquod aliud principium extrinsecum, a quo secundum rationem causae efficientis

moveatur humana voluntas; sufficit, quod „*homo per rationem determinet se ad volendum hoc vel illud, quod est vere bonum, vel apparens bonum*“. Quando bonum est tantum **apparens** et **non vere bonum**, tunc motus proprius voluntatis, qui speciem accipit in ordine morali ab obiecto, est **deficiens** a rectitudine rationis. — 2. At D. Thomas non solummodo solvit perfecte argumentum contrariorum, sed quasi in compendium redigens diversos gradus divinae motionis iudicat tres praecipuos modos, quibus Deus determinat voluntatem ad **unum**; postea a nobis exponendos. Ad praesens sufficiat dicere, peregrinos in doctrina D. Thomae se exhibere illos scriptores, qui ex respons. ad 3. in 1. 2. q. 9. a. 6. confidenter asserere audent, Angelicum Doctorem numquam docuisse determinationem ad unum, eo quod ait: „*Homo per rationem determinat se ad volendum hoc vel illud, quod est vere bonum vel apparens bonum.*“ — Quis ex discipulis Divi Thomae hoc negavit umquam? D. Thomas affirmat, quod omnes debemus admittere; et hoc est sufficiens ad argumentum solvendum; at asseritne, quod Deus non determinet hominem *ad volendum hoc vel illud*? Hoc est, quod quaeritur ab adversariis, quibus etiam ipse D. Thomas respondet: „*Quidam vero non intelligentes . . . quod Deus . . . faciat nos velle hoc vel illud . . .*“ Unde si non intelligunt, saltem laborent, ut intelligere possint.

Quarto: D. Thomas ait similiter, quod isti quidam *non intelligentes* ab Originis temporibus usque ad hodiernum diem, „*liberum arbitrium defendunt contra auctoritates s. Scripturae, illas male exponentes*“. — Et ut liberum arbitrium defendatur, non est necesse, quod „*auctoritatibus S. Scripturae resistatur evidenter*“. —

Quinto: D. Thomas etiam manifestat, in quo stat essentialis ratio physicae praemotionis, dum scribit: „*Homo non potest virtute sibi data uti, nisi in quantum agit in virtute Dei.*“ — Unde virtus divina collata potentiae voluntatis confert illi usum actualem tam intellectus quam ipsiusmet voluntatis. — 1. 2. qu. 16. a. 1.: „*Usus rei alicuius importat applicationem illius ad aliquam operationem . . . Ad operationem autem applicamus et principia interiora agendi, scilicet ipsas potentias animae, ut intellectum ad intelligendum*“ . . . Et a. 4.: „*Sed quia voluntas etiam quodammodo rationem movet et utitur ea; potest intelligi usus eius, quod est ad finem, secundum quod est in consideratione rationis referentis ipsum in finem. Et hoc modo usus praecedit electionem.*“ —

Ergo homo recipit a Deo per physicam motionem *hoc, quod*

determinet seipsum per rationem et voluntatem ad volendum hoc vel illud. — Voluntas virtute divinae motionis **utitur** intellectu ad consiliandum, ad iudicandum, ad determinandum; etiam **utitur** seipsa, exercendo actum electionis vel consensus, dum acceptat iudicium rationis practicae; et iuxta prudentiam, quae est recta ratio agibilium, vult, consentit, eligit et transit ad exteriora opera.

Sexto: Ex eo, quod in spiritualibus ordo est perfectior quam in corporalibus, etiam rationalis creatura magis inclinatur a Deo, quam natura inanimata et sensibilis; licet minus inclinetur illo modo, quo natura inferior inclinatur, nempe *de necessitate ad unum*; etenim hoc modo, homo et angelus non inclinantur nisi ad bonum universale. — Sed in his omnibus aliis, in quibus creatura rationalis, utpote Deo vicinissima, *nata est inclinare seipsam*, efficacius et excellentius inclinatur quam sensibilia et inanimata. Unde D. Thomas lib. 3. c. gent. cap. 95: „*Substantiae intellectuales propinquiores sunt Deo quam substantiae naturales inanimatae. Efficacior est igitur impressio divinae motionis in substantiis intellectualibus quam in substantiis aliis naturalibus.*“

Septimo: Tandem D. Thomas **viam** ex parte motus et **viam** ex ratione causae efficientis, quas 1. P. qu. 2. a. 3. inchoat a motu locali et ab ordine causarum in rebus sensibilibus, hic progreditur et prosequendo ascendit per **motum** liberi arbitrii, quae est facultas voluntatis et rationis; et transeundo de actibus intellectus ad actus voluntatis, de consilio ad electionem; et de actibus voluntatis ad actus intellectus, de volitione ad apprehensionem rationis, pervenit ad *aliquod primum*, quod est melius ratione et voluntate creata: ad Deum, primum principium efficiens nostrorum consiliorum et voluntatum. — „*Nihil autem est melius intellectu et ratione nisi Deus.*“ —

VI.

46. Ratio quinta: *Quia est Dei motio, ad quam necessario necessitate infallibilitatis sequitur effectus in potentia liberi arbitrii, qui est eligere vel consentire.* —

Hanc quoque notam essentialem physicae praemotionis tradit ad litteram D. Thomas ubique passim in suis scriptis. Ut alia praetermittamus, lib. 3. c. gent. cap. 92: „*Quamvis autem Deus solus **directe** ad electionem hominis operetur, tamen actio Angeli operatur aliquid ad electionem hominis per **modum persuasionis**; actio vero corporis coelestis per **modum disponentis**, in quantum corporales coelestium impressiones in corpora nostra disponunt*

ad aliquas electiones . . . Sed in hoc est attendenda differentia. Nam operatio angeli et corporis coelestis est solum sicut disponens ad electiones, operatio autem Dei est sicut perficiens. — Quum autem dispositio, quae est ex corporis qualitate vel intellectus persuasione, necessitatem ad eligendum non inducat, non semper homo eligit id, quod Angelus custodiens intendit, neque illud, ad quod corpus coeleste inclinatur; *semper tamen hoc homo eligit, quod Deus operatur in eius voluntate.* — Unde custodia angelorum interdum cassatur, secundum illud Ieremiae cap. 51 v. 9: *Curavimus Babylonem, et non est sanata;* et multo magis coelestium corporum: divina vero providentia semper est firma.“ —

47. Et iterum de Malo qu. 3. a. 3.: „Respondeo dicendum, quod **causa** aliquid **movens** multipliciter dicitur. — Quandoque enim dicitur causa, id est quod est disponens, vel quod est consilians, vel quod est praecipiens. — Quandoque vero dicitur causa id, quod est perficiens; et haec proprie et vere causa dicitur; quia causa est, ad quam sequitur effectus. Ad actionem autem perficientis statim effectus sequitur; non autem ad actionem disponentis vel consulentis vel imperantis . . . Est autem considerandum, quod voluntas ad aliquid inclinari dicitur dupliciter: uno modo ab exteriori, alio modo ab interiori. — Ab exteriori quidem, sicut ab obiecto apprehenso, nam bonum apprehensum movere dicitur voluntatem; et per hunc modum dicitur movere consilians vel suadens, in quantum scilicet facit apparere aliquid esse bonum. — Ab interiori autem movetur voluntas, sicut ab eo, quod producit ipsum voluntatis actum . . . — Relinquitur ergo, quod causa perficiens et propria voluntarii actus sit solum id, quod operatur interius. Hoc autem nihil aliud esse potest quam ipsa voluntas sicut causa secunda et Deus sicut causa prima. — Cuius ratio est, quia actus voluntatis nihil est aliud quam inclinatio quaedam voluntatis in volitum, sicut et appetitus naturalis nihil est aliud quam inclinatio naturae ad aliquid. — Inclinatio autem naturae est et a forma naturali et ab eo, quod dedit formam: unde dicitur quod motus ignis sursum est ab eius levitate et a generante, quod talem formam creavit. — Sic ergo motus voluntatis directe procedit a voluntate et a Deo, qui est voluntatis causa, qui solus in voluntate operatur et voluntatem inclinare potest, in quodcumque voluerit.“ —

48. Sic clare, sic distincte, et ordinate tradit nobis D. Thomas, quaecumque sunt necessaria ad perfectam intelligentiam physicae praemotionis et divinae gratiae ex se et per se efficaciae. —

Primo: *Distinctio* inter motionem moralem et physicam. Nam etsi utraque sit causa aliquid movens, motio moralis est tantummodo

disponens vel consilians vel praecipiens vel qualitercumque alliciens, motio autem physica est causa movens perficiens. — Rursus: motio moralis est causa indirecta actus voluntarii et ab exteriori sicut ab obiecto apprehenso, motio vero physica est causa directa et ab interiori et sicut ab eo, quod producit ipsum volutantis actum. — Rursus: motio moralis potest esse creaturae, motio autem physica est duntaxat propria Dei, qui solus potentiam liberi arbitrii creavit. —

Secundo: *efficacia intrinseca physicae praemotionis*: 1. Quoniam haec proprie et vere est causa; et causa est, ad quam sequitur effectus. — 2. Quoniam physice movendo Deus operatur interius intra ipsam potentiam liberae voluntatis. — 3. Quoniam motus voluntatis, etsi procedat a voluntate sicut a causa secunda, procedit quoque a Deo sicut a causa prima; et „*virtus primi agentis invenitur immediata ad producendum effectum; nam virtus infimi agentis non habet, quod producat effectum ex se, sed ex virtute superioris, quae ex se est productiva effectus quasi causa immediata immediatione virtutis.*“ — Unde liberum arbitrium creatum „*invenitur immediatum activum immediatione suppositi*“; et voluntas Dei per physicam motionem invenitur immediatum activum immediatione virtutis. — (Lib. 3. c. gent. cap. 70.) — 4. Quoniam motus voluntatis „*directe procedit a Deo, qui est voluntatis causa, qui solus in voluntate operatur, et voluntatem inclinare potest in quodcumque voluerit.*“ — 5. Quoniam „*semper homo hoc eligit, quod Deus operatur in eius voluntate*“; et „*ex divina operatione inclinante inclinatur eius voluntas ad aliquid eligendum sibi utile*“; et „*Deus solus directe ad electionem hominis operatur*“; et „*operatio Dei est sicut perficiens*“; et „*actionem perficientis statim effectus sequitur*“; et „*Deus est actor bonorum nostrorum operum et sicut exterius persuadens et sicut interius movens*“; et „*ipse est causa electionis et voluntatis nostrae*“; et „*quanto ergo Deus aliqua magis amat, tanto magis sub eius providentia cadunt*“. — Lib. 3. c. gent. cap. 90. et 91. et 92.; et de Malo qu. 3. a. 3.

Tertio: Efficacia intrinseca adhuc maior ac perfectior divinae gratiae, quae est physica motio in ordine supernaturali, et qua moventur a Deo illi, qui cadunt sub praedestinatione, quae est specialissima providentia electorum. — Deus semper movet ad bonum; quamvis non omnes physice moveat ad omne bonum. Deus semper movet ad bene operandum, tametsi non omnes physice moveat ad operandum eodem gradu perfectionis et bonitatis. Per physicam motionem in ordine naturae Deus movet ad bene et libere operandum vel saltem ad operandum libere. Per

physicam motionem in ordine supernaturali Deus movet semper ad libere et bene et salutariter operandum; quoniam huiusmodi operatio non solum est libera et bona, verum etiam est meritoria vitae aeternae. — Unde D. Thomas loquendo de actione humana, cui coniungitur deformitas peccati, ait: „*Hoc autem Deo non convenit; et ideo non oportet, ut ad malum cooperari dicatur; quamvis actionis illius causa sit, in qua malum consistit, secundum quod influit agenti esse, posse et agere et quidquid perfectionis in agente est.*“ — Loquendo autem de bona operatione addit: „*Deus dicitur causa bonarum operationum non solum quantum ad essentiam actus, sed etiam quantum ad perfectionem, secundum quam bonae dicuntur: utrumque enim agenti influit, et ut agat, et ut bene agat.*“ — (Lib. 2. Sent. dist. 37. qu. 2. a. 2.) —

Et rursus: „*Quidquid est in actu . . . de ratione actus et entis et boni: totum hoc a primo agente, scilicet Deo, procedit mediante voluntate.*“ — (Ibid.)

LEHRE DES HL. THOMAS ÜBER DAS WESEN DER BIBLISCHEN INSPIRATION.

Von P. REGINALD M. SCHULTES Ord. Praed.

1. Die hl. Schrift hat vor allen anderen schriftlichen Aufzeichnungen den Vorzug, daß sie unter göttlicher Erleuchtung und Eingebung geschrieben wurde. Dies verleiht ihr auch ihren eigenartigen Wert.

Wir verdanken zwar Gott alle unsere Erkenntnisse, aber die in den hl. Büchern niedergelegte in ganz besonderer Weise.

Die göttliche, erste Wahrheit kann nämlich unter doppeltem Gesichtspunkte betrachtet werden: das einemal, insofern sie Gegenstand unseres Erkennens ist, das anderemal als Richtschnur unserer Erkenntnis. Auch in der natürlichen Erkenntnis ist Gottes ewige Wahrheit Gegenstand der Erkenntnis, weil alle Dinge nur Abdrücke und Auswirkungen seines eigenen Wesens sind und so unseren Geist zur Erkenntnis des Vorbildes, der Ursache führen, der sie Wesen und Dasein verdanken. Die göttliche Wahrheit ist so auch Richtschnur unserer natürlichen